

arag., explicant com tragueren Josep del pou on l'havien tirat els seus germanastres: «descolgaron la *ferrada*: al instante que llegó a José *aferróse* della, y tiró el mozo de la cuerda y no pudo ponerla ---», en la *Leyenda de José* en llenguatge murisc-aragonès del S. xvi (MzPi., RABM, 1902, p. 300).

M'és ben conegut avui del Pall. en general, pron. *farádes* a tot Cardós i Vall Ferrera, etc., però avui ja usen també galledes de metall, donant-los el mateix nom (Areu, 1933; Pol); i de tot l'Alt Aragó, fins a Echo (1966) (on preferien les de teix) i a Ansó m'expliquen que la d'allà tenia forma de con truncat de fusta, folrat per fora de coure, amb anses de fusta i amb l'obertura en la truncadura del con, o sigui la part estreta (1966); per la qual cosa es deu explicar que a l'Alta Ribagorça pronunciïn *fořáda*: a Selva-plana (al peu del Turbó) hi ha un gran cocó on caben set galledes d'aigua, anomenat «la Cadolla de *sét fořádes*»; i, segons la tradició (que em conten a Abella d'Espés, 1957), és el forat que obrí en la roca, amb els portentosos salts de la seva colossal cavalcada, la pota del cavall de Sant Jaume quan aparegué per ajudar els cristians contra una riuada de motos. L'àrea del mot s'estén fins al Ross.: «pobra font --- belleu, calque bon dia, / la teua aiga te tornarà / --- aquei dia hom veurà tot los poals de la vila, / *ferrades* i bidons i porrós, a la fila, / com una llarga professó, / se venir emplenar d'aqueixa aiga tan fresca!», Saisset (*Perpiny.*, pàgina 18).

Ferradal: «lugar donde se cuelgan los cubos llenos de agua», Vall d'Àneu (Pol, 18); a Esterri de Cardós m'expliquen que és l'aiguera, i a Aneu, que és al costat de la llar (1933-4), i que hi posen els *ferrats* (deriva, doncs, potser més aviat d'aquest).

També s'ha usat el masculí *ferrat* [ross., doc. de 1318, on s'enumeren *ferrats, dorcs*, etc., RLR xxxii, 151]: *farát* a Cardós i Vall Ferrera es diu més aviat de les galledes de metall, avui, i l'àrea del mot s'estén cap al Sudest fins a les Gavarres (Calonge, 1954). *Ferrada* II 'ferralla'. *Ferrada* III 'acte de ferrar'. *Ferrader*. *Ferraderia*. *Ferradís*. *Ferrador*. *Ferradot*. *Ferraons* 'treballs que el pagès paga al ferrer per ariar-li les eines, ferrar els animals, etc.', a Guissona (BDLC iv, 19).

Ferrament 'eina de ferro' [S. XIII]: «con eu sia ve<I>I no o pusc fer ni no ey ferrament ab què pucha fer» (cavar una sepultura), fº 94r2, n. 51a (traduint II. *ferramentum*, 249.4f.), «axí co ls cavalers agren aquí feyta ca<r>ra ab *fer<r>amens*», fº 194 r2 (traduint «milites semitam *ferro* aperientes»); avui valencià: «En Benifato --- dihuen que guarden els *ferraments* de capar al diable», MGadea (*T. del Xè* I, 24); Enric Valor (1950).

Del plural neutre llatí FERRAMENTA prové *ferramenta*, que en català (a diferència del castellà *herramienta* 'eina') ha mantingut el seu primitiu valor col·lectiu; documentat des d'un document ross. en baix llatí de 1071 de la col·lecció Moreau: «--- omnia sua *ferramenta*: cāvagos, exades ---» (cf. més cita s. v. *càvec*), valor semblant a aquest avui val.: preguntant per a

què servia una pedra esmoladora contesten «esmola *ferramenta*» (Llutxent, 1962); *ferramenta*, 1502, *Vocab. Cat-Al.* (§ 22, etc.); a Eiv. és alhora «herramienta» i «dentadura», per a 'dentat': ho sento a Sta. Eulàlia del Riu (1963) (significat que també és familiar en cat. central), on d'altra banda també s'usa com a col·lectiu d'objectes i eines de metall: «en lo any 1763 o 64 se feren les tramujes o capsals nous y *ferramentu* de les campanes del Pi: Antònia y Andreua», B. de Maldà (*Excursions*, p. 161); GaGirona, *Voc. Maestr. Ferramental. Ferramentera. Ferratge. Ferregada. Ferregot. Ferreguet. Ferreguins* o *ferreguí* nom d'un petit instrument músic mall., d'on prové (com a antic motiu del masover o amo) el nom de *Can Ferreguí* en els afores de Ciutat de Mallorca (1964). *Ferrejar* [1337]. *Ferrellot*.

Ferreny [1429; *farrenyo*, Lab. 1839; *ferreny*, -*enya*, 1867, 1877, Verdaguer; *ferrenb*, -*enba* ja apareix en prov. ant., repetidament en un text del S. XIII], mot negligit pels diccs. fins molt modernament (potser simplement perquè es tractava d'un mot de caràcter merament afectiu), però comú a tots els dialectes catalans (*AlcM*), de sabor fortament català i sentit per tots com integrant del llenguatge més castís i arrelat de la llengua, autoritzat pels millors escr. Renaix. de les quatre grans regions: Costa i Llobera, T. Llorente, Saisset, Verdaguer.

Ja l'usava Mossèn Cinto en l'escalaborn de l'*Atl.* de 1867: «d'un esgarriřós núvol --- s'arrebossa son front: / branda sa mà *farrenya* la espasa flamejanta / ---» (iv, 18b); si bé aquesta estrofa fou canviada pel poeta en la versió definitiva, en aquesta l'usà en bastants passatges: «De roques sobre roques són les parets gegantes / del temple on los Atlants enrotllen a Neptú, / altívols com los roures y alzines bracejantes / que semblen dir al cingle: —Som tan *ferrenys* com tu» (96), «brandeja ab mà *ferrenya* l'espasa flamejanta / que romperà en lo dia darrer lo pern del món, / y, escamarlat damunt la víctima geganta, / peu ençà peu enllà, l'hi descarrega al front» (122), «Dexa 'l Mongó de cara *ferrenya*, y la montanya / qu'en dues migpartí la espasa de Roldan, / de Múrcia y Almeria los cims, y, rey d'Espanya, / Muley-Hacén, l'altívols, de neu ab son turbant» (74). «Quan hom es malalt, això va tot sol, veues. / I bé, n'ets de malalt? —No! *ferreny*: això prou / --- / amb un cop de puny estossaria un bou», Saisset (*Perpiny.*, 40).

També hi havia una formació concurrent, menys usada, *ferrenc*, del qual se cita un testimoni en NOLLER i en un versificador mallorquí (*AlcM*); a Peralta de la Sal (Llitera) *pędras farręnkas* 'palets de riera' (ZRPb. XLV, 238); en llengua d'oc; apareix alguna vegada (així mateix i més aviat en la lleu variant *ferrienc*, -*enca*) en textos prosaics de c. al S. XIII; i fins l'assajà una vegada Verdaguer, posant *ferrencbs brassos*.⁷ Realment *ferreny* es troba en tota mena d'escriptors de la primera i les següents generacions de la Renaix., incloent-hi escrits de vells poetes floralescos de segona fila, però en composicions no totes sense mèrit i que tingueren ressonància: «¿per què, si 'l nostre pit, lo front